

Nejvíce čtenářů zřejmě přitáhne svazek korespondence s Brunnerem. Její dobrá třetina se točí okolo kontroverze, jež děle doutnala, aby nakonec parádně vzplála v nešťastném (protože nedobrou pozornost poutajícím) Barthově *Ne!* Listy leccos prozrazují a leccos dávají tušit, zejm. skutečnost, že Brunner vždy uznával Bartha jako dialektického teologa č.1, ale zároveň sám chtěl být uznávaným dialektickým theologem č. 2. Jeho touha po lidském dorozumění a věcném smíru je ovšem dojemná; poslední douška po 60 letech kompli-

kovaného vztahu zní: „*Tvůj starý E. B.*“ (2. 3. 1966, 390). Vážné úsměvy vzbuzuje výměna názorů dvou začínajících profesorů o tom, co a jak přednášet: „*Napřesrok bych měl začít s Dogmatikou. Můj milý, jakpak se to dělá? Odkudpak člověk ví, co tu má říkat?*“ (K. B. 4. 10. 1923, 80)

V době, kdy budete číst tyto řádky, by už měl být na světě dlouho očekávaný poslední svazek Barthovy korespondence s životním druhem Thurneysem, čítající k tisícovce stran. Věru, nepadno býti barthiánem up-to-date!

Jan Štefan

DEVĚTKRÁT ZAJÍMAVĚ I NALÉHAVĚ

Teologické studie, ed. T. Machula, Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Č. Budějovice 2000, 70 str.

Vedle pilné práce pedagogické a vědecké nezanedbává Teologická fakulta JU ani činnost publikační. Sborník uvedeného názvu, který vyšel letos na jaře, zahrnuje devět příspěvků z oblasti teologie biblické, systematické, praktické a morální, zastoupena je i filosofie. Většina studií pochází od pracovníků TF JU, výjimkou jsou příspěvky Martina C. Putny (FF UK Praha) a C. V. Pospíšila, OFM (CMTF UP Olomouc). Malým počtem stran se nenechte mýlit, sborník je velkého formátu a obsahuje mnohem více textu, než bychom očekávali. I po stránce formální jsou texty podány v poměrně jednoduché a přívětivé úpravě, ne sice bez chyb, ale na velmi solidní úrovni.

V úvodním příspěvku se zamýšlí děkan TF JU Josef Dolista nad společným prohlášením katolíků a luteránů

o ospravedlnění (*Pozitivní výsledky ekumenického dialogu*). Vychází od situace v době reformace, vzájemného zápasu s přehnaným kladením důrazů, ukazuje na významnost dosažených shod, ale ovšem i na otázky stále otevřené. Zásadním přínosem je pro katolickou stranu podnět k novému promýšlení biblických základů ospravedlnění, pro obě strany pak aktuální otázky významu a role ospravedlnění v traumatech naší doby. Společné vyznání víry v Boží dobrotu, která člověku otevírá perspektivu konečné záchrany, pak v pohledu Mt 25 (Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří...) neupírá stejnou naději ani těm, kdo stojí mimo křesťanské církve.

Ladislav Heryán se ve své novozákonní studii (*Kristus, jediný prostředník stvoření a vykoupení v Kol 1, 15–20*)

zaměřuje na interpretaci výlučnosti Krista jako prostředníka spásy ve známém hymnu. Používá k tomu synchronní čtení a strukturální analýzu textu a srovnáním s dalšími důrazy epistolou do Kolos poukazuje na roli hymnu v celém listě.

K velmi aktuálnímu rysu současné duchovní atmosféry se obrací studie Michala Kaplánka (*Zážitek a náboženství*). Upírat zážitku místo v životě víry by byla chyba, zážitek má svou důležitost a roli již ve starozákonní zbožnosti. Důležité je místo a význam, jaký člověk zážitku dává. V biblické víře nejde o intenzitu zážitku (to je věc pohanská), nýbrž o jeho dějinný kontext, který jej koriguje a vysvětluje. Dnešní obecná touha po zážitku vede řadu lidí do církve, kde hledají „útočiště, bezpečí, prostor, v němž by prožívali, že je někdo přijímá a miluje“ (16). Je to pro církev příležitost i výzva. Na jedné straně je třeba opatrnosti a zdůrazňování, že touha po zážitku není v křesťanství motivací k životu víry. Autor analyzuje stručně několik oblastí, v nichž člověk hledá intenzivní zážitek (hudba, intimní lidský vztah, davové prožitky, konzum, drogy) a upozorňuje na jejich ošidnost až nebezpečnost. Zahrnuje sem i velká náboženská shromáždění, včetně křesťanských. Na druhé straně je tato situace výzvou, abychom znovu objevovali a promýšleli místo zážitku v životě víry, v bohoslužbě, ve společenství církve. Upozorňuje na pedagogiku zážitku, která je již rozvinutou metodou a která může poskytnout platné služby v kultivaci a usměrnění takto orientovaných činností.

Tomáš Machula, editor sborníku, do něj přispěl studií z oblasti analytické filosofie (*Tomáš Akvinský a teorie vlastních jmen*). Od teorie vlastních jmen

v moderní filosofii (Co vlastně vlastní jména označují? Jakým způsobem se spojují s označovanými osobami a věcmi?) se obrací k Tomášovi a sleduje jeho pojetí jmen, zvláště jména „Bůh“ a „vlastního jména“ Jahve.

Ludmila Muchová (*Současné podmínky výuky předmětu náboženství v českobudějovické diecézi*) předkládá vyhodnocení dotazníkového průzkumu mezi učiteli náboženství. Sleduje především tři základní aspekty: vzdělání a profesionalita katechetů (lépe katechetek, protože žen je tu zhruba 80 procent), vztah k církvi a osobní spiritualita a vztah k instituci školy. Každý z těchto aspektů je zkoumán v řadě dílčích otázek. Závěry průzkumu naznačují, vedle odhalení bořavých míst v organizaci a ve spolupráci s místními církvemi, že výuka náboženství na školách má svůj význam a perspektivu, byť omezenou. Pravděpodobný je spíše mírný pokles zájmu o ni, než růst.

Josef Petr Ondok sleduje zvláštní vztah L. Wittgensteina k náboženství a křesťanské víře (*Wittgenstein o náboženství*). Wittgensteinovo důsledné oddělení analytické a existenciální roviny, na jehož základě náboženství klade do oblasti životních forem, tj. do oblasti nesouměřitelné s empirickým jazykem, jej vede k odmítnutí teorie náboženství (tedy i teologie). Náboženská víra je pro něj cosi mimo intelektuální složku našeho myšlení: *Neboť je to má duše s jejími vášněmi, jakož i se svým tělem a krví, která má být spasena, nikoli má abstraktní mysl.* (42) Výsledkem je Wittgensteinovo přísně soukromé uvažování o náboženství, zachycené převážně kuse v deníkových zmínkách či poznámkách, z něž lze soudit na hluboké a poctivé zabývání se těmito otázkami, nestačí to

však k vytvoření uceleného obrazu.

Ctirad Václav Pospíšil (*Teologie kříže a tajemství trpícího člověka*) upozorňuje na potřebu po staletém zanedbávání znovu uchopit význam Kristova kříže pro církevní teologii. Přes kritický pohled na některé body Lutherova učení oceňuje jeho klíčový význam pro teologii kříže. Kříž jako vrcholné zjevení Boží lásky k člověku je zároveň otevřením možnosti přijímat utrpení a dávat mu nový smysl. V úvahách o konkrétních rysech utrpení autor dospívá až k praktickým pastoračním zásadám. Právě pro naši současnou situaci, kde se prospěch, úspěch, užitek a potěšení stávají měřítkem smyslu, přináší skutečnost, že *lidská bolest se stává bolestí Božského Syna, aby plnost bytí a života Božského syna se mohla stát plností života a bytí trpícího člověka* (51), zdroj pravého smyslu a osvobození lidské existence.

Netradiční pohled na některé prvky Órigenovy teologie přináší Martin C. Putna (*Existenciální kořeny Órigenovy eklesiologie*). Órigena je možno vnímat jako prvního disidenta v církvi (v jeho stětu o pravověří s biskupem Demétriem), jako reformátora (v úsilí o nápravu kněžství), jako prvního navozovatele mezináboženského dialogu (v kontaktech a polemikách s protivníky, v nichž osvědčoval svou otevřenost k pluralitě) a konečně jako předchůdce mnišství (pro jeho osobní asketický a rozjímavý způsob života).

Sborník uzavírá studie Helmuta Renöckla o svrchovaně aktuálním tématu (*Genová technika - etické výzvy vyspělé technologie*). Stručně uvádí do věcné a faktické problematiky biotechnologií a genových technik, do situace v mezinárodní legislativě a v Rakousku a poté

se obrací k etickému hodnocení. Autorův přístup je programově diferencovaný, postavený na základě důsledného přijetí zodpovědnosti (zde navazuje na koncepci H. Jonase, *Princip odpovědnosti* – česky OIKOUMENH 1997). Překračovat hranice není samo o sobě nepřijatelné, je ovšem třeba mimořádné opatrnosti a držet se zásady, že by se nemělo přistupovat k žádným řešením, u nichž nejsou vyjasněny možné nežádoucí důsledky a nebezpečí zneužití. Zásadním předpokladem pro etické zvládnutí těchto problémů je přijmout a uvědomovat si svou ohraničenost, vědět, že *nejhlubší touha po zrušení hranic, po spáse, se nedá ukojit expanzí techniky* (68).

Teologické studie jsou rozhodně inspirativním čtením, už proto, že se zaměřují hned na několik aktuálně palčivých otázek. Odráží se tu naše současná lidská situace (*dnešní více či méně uvědomělé setkání s vlastní hrozbou budoucnosti*, 45) a její vyhocené problémy. Konstatujeme-li, že zřejmě není nadsázkou domněnka, že *genová technika podobně trvale změní život na zemi jako svého času zkrocení ohně* (60), v situaci, kdy jsme své "zkrocení ohně" dovedli na pokraj planetární katastrofy (ať již rozpadem atmosféry vlivem ozónu, nebo jejím přehřátím vinou skleníkových plynů), napadá recenzenta, že lidstvo může zahynout na zkrocení ohně dřív, než by se zahubilo ovládnutím genů. Sborník je však zároveň důrazným svědectvím o naději, která trvá navzdory všem nebezpečím, protože není z nás a díky tomu je nezkratitelná, neovládnutelná a nezničitelná.

J. Halama